

๑๕

ล ะ ค ว า ม โ ก ร ธ

กั น เ ก อ ะ

ความโกรธย่อมเกิดขึ้นแก่คนพาล ผู้โหดเหี้ยมไม่รู้จริง เพราะความแ่งดี แม้เขาก็ถูกความโกรธนั้นเผาผลาญใจให้เร้าร้อน ความโกรธเจริญขึ้นแก่ผู้ใด ก็เป็นดุจไฟเจริญขึ้นในกองหญ้า และไม้ ยศของบุคคลนั้นย่อมเสื่อมไป เหมือนพระจันทร์ข้างแรมฉะนั้น ส่วนความโกรธของผู้ใดสงบลงได้ ประดุจไฟที่ไม่มีเชื้อ ยศของผู้นั้นย่อมเต็มเปี่ยม เหมือนพระจันทร์ข้างขึ้น ฉะนั้น

ละความโกรธกันเถอะ

๓๑๕

เวลาในโลกนี้แสนสั้น แต่ชีวิตหลังความตายยาวนานนัก นักปราชญ์บัณฑิตทั้งหลายผู้มองเห็นทุกขในอบายภูมิ เห็นสุขในสุคติโลกสวรรค์ และเห็นเอกัณตบรมสุขในอายตณนิพพาน จึงละชั่วทั้งทางกาย วาจา ใจ หมั่นสั่งสมบุญกุศลอยู่เป็นนิตย์ และทำใจให้ผ่องใสด้วยการฝึกฝนใจให้หยุดนิ่งเป็นประจำสม่ำเสมอ เพื่อชีวิตในโลกนี้จะได้มีคุณค่า และเพื่อชีวิตในสัมปรายภพที่ประเสริฐยิ่งๆ ขึ้นไป พวกเราควรดำเนินรอยตามปฏิปทาของผู้รู้เหล่านั้น ชีวิตจะได้ไม่ผิดพลาด ไม่พลัดหลงไปทนทุกข์ทรมานในอบายภูมิ เราทุ่มเทสร้างบารมีบนโลกมนุษย์เพียงไม่กี่ปี แต่สิ่งที่ได้กลับมานั้น เป็นสิ่งที่มีอานิสงส์ยิ่งใหญ่ไพศาล แม้ตัวเราเองก็คาดไม่ถึง จะเกิดความภาคภูมิใจที่ได้ทำแต่สิ่งที่ดีที่สุดในชีวิต สัมกับเป็นชีวิตของนักสร้างบารมีที่เกิดมาอย่างมีเป้าหมาย คือสร้างบารมีเพื่อไปให้ถึงที่สุดแห่งธรรม

มีวาระพระบาลีใน จุลลโพธิชาดก ความว่า

“เอว มนุสสส โปสสส	พาลสส อวิชานโต
สารมภา ชายเต โกโธ	โสปี เตเนว ทยหติ
อคคิวั ดิณกฎุจฺจสฺมิ	โกโธ ยสฺส ปวทุตฺติ
นิตฺติยติ ตสฺส ยโส	กาพปกุเขว จนฺติมา
อนินฺโท ฐุมเกตฺวา	โกโธ ยสฺสูปสมมติ
อาปุรติ ตสฺส ยโส	สุกฺกปกุเขว จนฺติมา

ละความโกรธกันเถอะ

๓๑๖

ความโกรธย่อมเกิดขึ้นแก่คนพาล ผู้โหดเขลาไม่รู้จริง เพราะความแค้นดี แม้เขาก็ถูกความโกรธนั้นเผาผลาญใจให้เร่าร้อน ความโกรธเจริญขึ้นแก่ผู้ใด ก็เป็นดุจไฟเจริญขึ้นในกองหญ้าและไม้ ยศของบุคคลนั้นย่อมเสื่อมไป เหมือนพระจันทร์ข้างแรมฉะนั้น ส่วนความโกรธของผู้ใดสงบลงได้ ประดุจไฟที่ไม่มีเชื้อ ยศของผู้นั้นย่อมเต็มเปี่ยม เหมือนพระจันทร์ข้างขึ้น ฉะนั้น”

ความโกรธเปรียบเสมือนไม้ขีดก้านเดียว ที่สามารถเผาได้ทั้งป่า หรือเผาบ้านเมืองให้พังพินาศได้ในพริบตา ที่โลกมีการรบราฆ่าฟันกันในขณะนี้ เพราะไม่รู้จักให้อภัยกัน ใช้อารมณ์มากกว่าเหตุผล เอาความถูกใจมากกว่าความถูกต้อง บ้านเมืองจึงลุกเป็นไฟ ธรรมชาติของคนโกรธแล้ว จะควบคุมสติไม่อยู่ เมื่อไม่มีสติก็ไม่มีสมาธิ เมื่อไม่มีสมาธิย่อมมองไม่เห็นธรรม เพราะความโกรธเป็นอกุศลธรรม หากบุคคลใดถูกความโกรธเข้าครอบงำ จิตใจของบุคคลนั้นย่อมมืดบอดทันที

ความโกรธก่อให้เกิดความพินาศย่อยยับทั้งต่อตนเองและผู้อื่น ทำให้จิตใจขุ่นมัว จากคนที่ร่าเริงแจ่มใส เมื่อความโกรธเข้าครอบงำก็กลายเป็นคนเคร่งเครียด สติปัญญาก็หย่อนลง หากบุคคลใดฆ่าความโกรธได้ บุคคลนั้นย่อมดำเนินชีวิตอย่างมี

ละความโกรธกันเถอะ

๓๑๖

ความสุข ผู้รู้ท่านกล่าวว่า “ความโกรธมีรากเป็นพิษ มียอดหวาน ผู้มีปัญญาเมื่อเกิดความขัดข้องหมองใจกัน ท่านจะให้ภัยกันเสมอ ไม่ถือโทษโกรธเคืองกัน เพราะบัณฑิตมีตบะเป็นกำลัง ไม่ใช่มีความโกรธเป็นกำลัง”

ดังเช่นในสมัยที่พระบรมโพธิสัตว์เจ้าบำเพ็ญเนกขัมม-
บารมีอยู่นั้น ท่านชี้ให้เห็นโทษเห็นภัยมากมายของความโกรธ
เพราะฉะนั้น ไม่ว่าผู้ใดจะมาประทุษร้าย หรือรังแกท่านอย่างไร
ท่านก็ไม่โกรธ ไม่ถือสาหาความ ท่านข่มความโกรธไว้ ไม่ให้ลูก
ไหม้เผาเลนจิตใจให้เร่าร้อน จนเอาชนะใจผู้ไม่ประสงค์ดีในที่สุด
เรื่องมีอยู่ว่า

*เศรษฐีสาามีภรรยาคนหนึ่งในเมืองพาราณสี ได้ให้กำเนิด
บุตรชายซึ่งจุติจากพรหมโลก หม่อมญาติได้ขนานนามหนูน้อยว่า
โพธิกุมาร ครั้นเจริญวัย ได้เดินทางไปเมืองตักสิลาเพื่อศึกษา
ศิลปะทุกอย่าง เมื่อสำเร็จแล้วก็กลับมา พ่อแม่ได้ลู่ขอสาวงาม
มาให้ ฝ่ายหญิงมีรูปร่างงดงาม เป็นหญิงที่จุติมาจากพรหมโลก
เช่นกัน นางมีความงามเป็นเลิศประดุจเทพอัปสรในสรวงสวรรค์
ทั้งโพธิกุมารกับหญิงสาวต่างไม่ปรารถนาในกามคุณ แม้ว่าหม่อมญาติ

*มก. เล่ม ๕๙ หน้า ๘๑๙

ละความโกรธกันเถอะ

๓๑๘

จะจับแต่งงาน แต่ทั้งสองท่านก็ไม่เคยมีความฟุ้งซ่านด้วยราคะ ขึ้นชื่อว่าเมถุนธรรมไม่เคยเกิดแม้ในความฝัน ทั้งสองเป็นผู้มีศีล บริสุทธิ์ประจุนักพรตอยู่ร่วมชายคาเดียวกัน

ต่อมามารดาบิดาถึงแก่กรรม พระโพธิสัตว์ได้ปรึกษากับ ฝ่ายหญิงว่า “น้องหญิง เธอจงรับทรัพย์ ๘๐ โกฏินี้ไว้เลี้ยงชีพให้เป็นสุขเถิด ฉันไม่ต้องการทรัพย์สมบัติเหล่านี้เลย ตั้งแต่นี้ไป ฉันจักเข้าป่าหิมพานต์ไปบวชเป็นฤๅษี เพื่อแสวงหาที่พึ่งที่ระลึก อันแท้จริงให้กับตนเอง ฉันปรารถนาที่จะหลุดพ้นจากความทุกข์ ทั้งปวง” ฝ่ายหญิงถามว่า “ก็การบรรพชา สมควรเฉพาะพวก บัณฑิตเท่านั้นหรือ” เมื่อรู้ว่า แม่หญิงก็สามารถบำเพ็ญเนกขัมม-บารมียกบวชเป็นดาบสนี้ได้ นางจึงบอกว่า “ถ้าเช่นนั้น ฉันจัก ไม่รับก้อนเขษะที่พี่ถ่มทิ้งแล้ว แม่ฉันก็ไม่มี ความปรารถนาสมบัติ ที่กองท่วมหัวเหล่านี้เลย ฉันเองก็ปรารถนาจะยกบวชเช่นกัน”

ก่อนออกบวช ทั้งสองท่านร่วมกันบำเพ็ญมหาทานบารมี ด้วยการนำสมบัติที่มีอยู่ทั้งหมด ๑๖๐ โกฏิออกแจกจ่ายให้กับ ยาจกวณิกพจนเณร ทั้งคู่แจกจ่ายอยู่หลายวัน สมบัติก็ยังไม่หมด ครั้นวันที่ ๗ จึงบอกทุกคนว่า “ใครอยากขนสิ่งใดไป ก็ให้ขนไป ตามความปรารถนาเถิด” จากนั้นทั้งสองได้เดินทางไปบวชเป็น ฤๅษี บำเพ็ญเนกขัมมบารมียกอยู่ในป่าเป็นเวลานาน ต่อมาก็ได้พา

ละความโกรธกันเถอะ

๓๑๕

กันออกจากป่าเพื่อมาเสพรสเค็มรสเปรี้ยว ได้เที่ยวจาริกไปตาม
ชนบทจนถึงกรุงพาราณสี อาศัยอยู่ในเขตพระราชอุทยานเป็น
เวลาหลายวัน

วันหนึ่ง พระราชาเสด็จประพาสพระราชอุทยาน ทอด
พระเนตรเห็นดาบสินีผู้มีรูปร่างงดงามก็มีพระทัยปฏิพัทธ์เมื่อรู้ว่า
ดาบสสองท่านนี้ เคยเป็นคู่ครองกันมาก่อน แต่ขณะนี้ ต่าง
ประพฤติพรหมจรรย์ พระองค์จึงอยากได้นางมาเป็นคู่ครอง
ทรงดำริว่า ถ้าเราให้ทหารพาหญิงนี้ไปโดยพลการ พระดาบสนี้
จักทำอย่างไรหนอ

พระราชาดำริเช่นนั้นแล้ว ก็ตรัสถามท่านดาบสว่า
“ดูก่อนพราหมณ์ ถ้ามีคนพานางดาบสินีผู้มีนัยน์ตางดงามน่ารัก
ของท่านไป ท่านจะอย่างไร” พระโพธิสัตว์ทูลว่า “แม้มีผู้ใด
มาลักพาตัวไป หรือนำไปโดยพลการ อาตมภาพก็จะไม่โกรธ
ไม่เศร้าโศกเสียใจ” แม้พระราชาจะได้สดับเช่นนั้น ก็ยังไม่อาจ
หักห้ามพระทัยไว้ได้ จึงรับสั่งให้ทหารนำนางดาบสินีไปขังไว้
ในพระราชนิเวศน์

เมื่อดาบสินีถูกขังตัวไป พระโพธิสัตว์ไม่ได้แสดงอาการ
โกรธหรือไม่พอใจแต่อย่างใด ได้แต่มองดูนางและเหล่าทหาร
ด้วยจิตที่เมตตา ฝ่ายดาบสินีก็มีไฉนดีในลายยศที่พระราชา

ละความโกรธกันเถอะ

๓๒๐

ทรงมอบให้ ได้แก่พรรณนาถึงโทษของเบญจกามคุณ แล้วสรรเสริญคุณของบรรพชาอยู่ตลอดเวลา แม้พระราชาก็ทรงใช้วิธีการต่างๆ ก็ไม่สามารถจะผูกใจนางไว้ได้ จึงรับสั่งให้ขังนางไว้ในห้องใต้ดิน แล้วเสด็จไปหาพระโพธิสัตว์ซึ่งกำลังนั่งเย็บผ้าอยู่ตามลำพัง พลาตรัสถามว่า “ท่านดาบสยังมีความโกรธอยู่บ้างไหม ที่เราแย่งนางดาบสสินีของท่านไป”

ดาบสโพธิสัตว์ได้ฟังดังนั้น จึงตั้งใจจะสอนธรรมะให้พระราชาก็ได้ไม่มัวหลงใหลในนางดาบสสินี ซึ่งจะเป็นบาปติดตัวข้ามชาติ ท่านได้พูดถึงความโกรธไว้ว่า “ดูก่อนมหาบพิตร อาตมาไม่ได้โกรธพระองค์เลย เพราะความโกรธมีโทษมาก ประกอบด้วยความพินาศใหญ่หลวง เมื่อความโกรธเกิดขึ้นแล้วบุคคลย่อมไม่เห็นทั้งประโยชน์ตนและประโยชน์ผู้อื่น ความโกรธเป็นอารมณ์ของคนไร้ปัญญา

หมู่ชนผู้ยินดีในความโกรธที่เกิดขึ้นแล้ว ถือว่าเป็นศัตรูแก่ตนเอง หาความทุกข์ใส่ตัว ผู้ที่ถูกความโกรธครอบงำแล้วย่อมละทิ้งกุศลธรรมทุกอย่าง เขาประกอบด้วยกิเลสหมู่ใหญ่ที่น่ากลัว มีกำลังสามารถปราบผู้อื่นให้อยู่ในอำนาจได้ อาตมาเห็นโทษอย่างนี้จึงไม่โกรธ และไม่ผูกโกรธ ขอถวายพระพรธรรมดาไฟย่อมเกิดขึ้นที่ไม้สีไฟซึ่งบุคคลถืออยู่ไฟเกิดขึ้นจากไม้ไผ่ ย่อมเผาไม้มันเองให้มอดไหม้ได้

ละความโกรธกันเถอะ

๓๒๑

ความโกรธย่อมเกิดขึ้นแก่คนพาล ผู้โหดเหี้ยมไม่รู้จริง เพราะความแ่งดี แม้เขาก็ถูกความโกรธเผาผลาญจิตใจให้เร่าร้อน ความโกรธเจริญขึ้นแก่บุคคลนั้น ดุจไฟเจริญขึ้นในกองหญ้าและไม้ ฉะนั้น ยศของบุคคลนั้นย่อมเสื่อมไป เหมือนพระจันทร์ข้างแรม ผู้สยบความโกรธลงได้ ก็เป็นดุจไฟที่ไม่มีเชื้อ ยศของผู้นั้นย่อมเต็มเปี่ยม เหมือนพระจันทร์ข้างขึ้น”

พระราชาทรงฟังธรรมิกถาของพระโพธิสัตว์แล้ว ทรงบังเกิดความเลื่อมใส จึงรับสั่งให้อำมาตย์นำดาบสินีมาคืน พลาตรัสว่า “ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ขอท่านทั้งสองจงพักอยู่ด้วยความสุขที่เกิดจากบรรพชาในพระราชอุทยานนี้เถิด” จากนั้น พระองค์ได้ขอขมาที่ได้ล่วงเกิน ตั้งแต่นั้นมา ทรงหมั่นดูแลดาบสทั้งสองเป็นอย่างดี ส่วนดาบสทั้งสองท่านต่างหมั่นเจริญภาวนาจนได้อภิญญาสมบัติ ครั้นละโลกแล้วก็ได้ไปเสวยสุขในพรหมโลกเช่นเดิม

จากเรื่องนี้จะเห็นได้ว่านักปราชญ์บัณฑิตผู้ไม่มีความโกรธ ย่อมสามารถเปลี่ยนวิกฤติให้เป็นโอกาส เปลี่ยนจากร้ายให้กลายเป็นดีได้ ท่านจึงสอนไว้ว่า “พึงชนะคนโกรธ และความโกรธด้วยความไม่โกรธ” และท่านได้ทำเป็นต้นแบบที่ดั่งงามให้เราได้ศึกษา เราจึงควรประพฤติปฏิบัติตามจริยวัตรอันงดงามนี้

ละความโกรธกันเถอะ

๓๒๒

เพราะความเมตตาปรารถนาดีต่อกันด้วยความจริงใจเท่านั้น เป็นสิ่งที่ทำให้หมู่คณะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เป็นปัจจัยสนับสนุนให้โลกเกิดสันติภาพได้อย่างถาวร

ให้ตั้งกัลยาณจิตต่อกันให้มาก ให้ใจประกอบด้วยเมตตา เยือกเย็นด้วยมหากรุณา อย่าให้มีอคติครอบงำจิตใจ ซึ่งการจะทำได้เช่นนี้ ต้องเริ่มจากการฝึกฝนใจให้หยุดให้นิ่ง จนเข้าสู่สภาวะของความเป็นผู้มีอารมณ์เดียว อารมณ์ดี อารมณ์สบาย อารมณ์เยือกเย็น เอาไว้ดับกิเลสซึ่งเป็นความร้อนในดวงจิต พิชิตไฟ คือความโกรธด้วยการหยุดใจอย่างเยือกเย็นเปี่ยมด้วยมหากรุณา แล้วสรรพสัตว์ทั้งหลายจะได้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขตลอดกาล

